

3.

1834. október elején tartósan visszatért a nyár, de a téli álomra készülő várost már nem tudta felrázni. Csupán több száz méter mélyen a föld alatt lehetett igazi aktivitást észlelni: önfeledten bugyogtak a cseppfolyósodott metángáz tavai. A Maros felől lassan hömpölygő pára természetfeletti homállyal árasztotta el a néptelen piacteret. Legutoljára két éve, a tomboló kolerajárvány idején volt ilyen sötétség napközben is, de akkor a folytonos füstölés miatt. Bezzeg a kolera, az nemcsak Vásárhelyt, hanem a környékét is mozgósította. A fellázadt jobbágyok elől a városban menedéket keresők közül sokan még mindig nem költöztek haza, nem volt hova. A mészhiány miatt vontatottan haladt a lerombolt kúriák újjáépítése. Ezekben az években terjedt el Bolyai Farkas vaskályhája, amelyet olcsón be lehetett üzemelni, és főképp nem kellett hozzá kályhás, belőlük, ha a kontárokat nem számítjuk, nagyon kevés volt. Farkas, ha több benne az üzleti érzék, meggazdagodhatott volna, de ő üzleti érzékkel sem rendelkezett, és a kályhakészítést is sokkal élvezetesebb feladatnak tartotta, semhogy ráállt volna a tömeggyártásra. Nemcsak a kályhát, hanem a szerszámait is saját kezűleg bütykölte össze. Kitalált egy hidraulikus szerkezetet, amellyel bonyolult formákat sajtolt ujjnyi vastag vasrudakból. Ha a prés karja eltörött, káromkodva kiment a műhelyéből, és úgy bevágta az ajtót, mint aki soha többé nem akar visszatérni, de persze hamar megnyugodott. Leginkább a kályhák megrajzolásában talált gyönyörűséget, és mielőtt nekifogott volna a vasmunkának, napokig hajlongott asztala fölött, nyelvét kidugva, mellényre vetkőzve, haját varkocsban hátrafogva. Az egyetlen ember volt a városban, aki nem csupán egy Breithaupt-fogaskereket tudott megszerkeszteni, hanem

Az ő apja még a cselédekkel is szépen beszélt. Azt nem mondhatja, hogy az anyjával is türelmes és elnéző volt, gyakran kigúnyolta, a háta mögött csúnya szavakkal becsmérelte. Anyja meg csak hallgatott, szelíden nézett urára, mintha nem értené, mit vág a fejéhez, a könnye is csak percek múlva buggyant ki; lassan élt, mint a növények.

– Kár felkelni, mindjárt itt az este – ezzel köszönt apja anyjának jó reggelt.

Anyja még mindig a levest kanalazta, apja már befejezte ebédjét, tennivalóra hivatkozva, türelmetlenül felpattant az asztaltól. Ha anyja olvasott, soha nem hagyta ki, hogy megkérdezze, minden betűt külön elolvas-e. Amikor apja megkapta a kollégiumi katedrát, és beköltözött a városba, anyját kint hagyta Domáldon. Őt vitte magával. Hétéves volt, amikor anyja a téli hónapokra először bejöhetett hozzájuk.

Anyját megviselték a magányban töltött hónapok. Ritkán jött ki szobájából. Azelőtt nem hallotta őt zongorázni, igaz, addig nem volt zongorájuk. Volt egy kedvenc dala, azt játszotta folyton, egy német dal, holott anyja soha nem adta tanújelét, hogy egyetlen szót is tudna németül. Nagyon tisztán énekelt, jóformán látni lehetett, ahogy a hangok külön-külön kiröppennek ajkai közül. Ő akkoriban kapott rá a számolásra. Állt a folyosó ablakánál, és hangosan számolt. Miután apja rászólt, hogy ennek mi értelme, elkezdte a prímszámokat mondani. Egyszer eljutott 514 229-ig, pontosan megjegyezte, ez volt az a szám, mert apja kihallgatta, és ráfordult, hogy az nem prímszám, de tévedett, prím az is.

Gauss háromévesen tudott összeadni és kivonni, tizenegy évesen kiszámította a Hold pályáját, másodpercre pontosan, tizenkilenc évesen pedig kimutatta, hogy bármely Fermat-prím számú oldallal rendelkező sokszög körzővel és vonalzóval megszerkeszthető. Ő viszont már tizennégy évesen megoldotta a szögharmadolást, és még nem volt húsz, amikor lefektette a nemeuklideszi geometria alapjait. Háromévesen ő is tudott összeadni és kivonni, a csodájára jártak volna, ha az apja nem kíméli meg efféle mutatványoktól.

Teljesen besötétedett, mire hazaért. Szász már elment, apja egyedül a műhelyben, imbolygó alakja mozgalmas árnyjátékot varázsolt a széles ablakra. Fel-felpattant asztalától, odalépett a satupadhoz, rávert

2.

Hölgyeim és uraim, Bolyai Jánosról, a tizenkilencedik században élt magyar tudósról, a nemeuklideszi matematika megalkotójáról szeretnék önöknek mesélni. Zseni volt, legalább akkora, mint Einstein. Csakhogy ő nem kapott Nobel-díjat, és egyetlen fényképfelvétel nem maradt róla, de nem azért, mert akkoriban még nem volt sem Nobel-díj, sem fényképezőgép. Nyomorúságos körülmények között halt meg, teljesen ismeretlenül. Az Einsteinnel való párhuzam mégis indokolt, ugyanis Bolyai felfedezése nélkül sem térgörbületről, sem az idő viszonylagos természetéről nem beszélhetnénk. Másrészt ő is hitte, hogy a világot alakító erőket egyetlen képletbe vagy generális formulába tétélesen belefoglalhatjuk.

Akkor határoztam el, hogy megírom az életét, amikor abban az erdélyi városban, ahol élek, a város nevezetes könyvtárában, az egyik hátsó teremben megpillantottam hátrahagyott feljegyzéseit, két hatalmas, legalább két méter magas, papírlapokból emelt toronyba gyűjtve. A könyvtárosok befejezték a fénymásolást, az eredeti papírlapokat már elpakolták, és arra készültek, hogy a másolatokat is átszállítsák alkalmasabb helyre. És akkor egyszer csak az egyik papíroszlop dőlni kezdett, elindult, ráborult a másikra, hogy aztán mindketten bezuhanjanak az asztalok közti szakadékba. A több mint tízezer papírlap szétszóródott, és mi, a megszeppent könyvtároslány meg én, ott álltunk, moccanni sem merve, ennek a lenyűgöző havazásnak az epicentrumában.

Egyébként Bolyai volt az is, aki elsőként megfogalmazta, hogy a térben lévő testek meghatározzák a tér alakját.